

Tjelesni odgoj u Hrvatskoj u međuratnom razdoblju

U NASTAVI TJELESNOG ODGOJA IZMEĐU DVA SVJETSKA RATA POMACI SU BILI VEOMA SKROMNI. U VIŠE OD 20 GODINA OSPOSoblJENO JE SAMO 30-AK NASTAVNIKA TJELESNOG ODGOJA ZA RAD NA SREDNJIŠKOLAMA, IZGRAĐENO JE MALO DVORANA I VANJSKIH IGRALIŠTA ZA POTREBE NASTAVE. REZULTAT TOGA BILO JE PRETVARANJE NASTAVNOG PROCESA U MEHANIČKO SVLADAVANJE POKRETA KOJE SU PREDAVALI „UČITELJI VJEŠTINE“

Piše **Zrinko Čustonja**

Nakon ulaska Hrvatske u Kraljevinu, Srba, Hrvata i Slovenaca, kasnije Kraljevinu Jugoslaviju, 1918. godine nastupilo je novo razdoblje u hrvatskoj povijesti koje je donijelo promjene u mnogim društvenim i političkim odnosima. U siječnju 1920. godine, naredbom Ministarstva prosvjete Kraljevine SHS, propisuje se obvezna nastava tjelesnog odgoja u fondu od dva sata tjedno u svim školama, osim na sveučilištu.

Nastava tjelesnog odgoja bila je organizirana sukladno dotadašnjim iskustvima u Hrvatskoj. To znači da su i dalje dominirali principi i forma vježbanja svojstveni češkom gimnastičkom sustavu koji je bio najšire prihvaćen tjelovježbeni sustav prije I. svjetskog rata na prostorima tadašnje države. Uz njega su naslijeđene i ostale osobine nastave tjelesnog odgoja koje su karakterizirale razdoblje prije I. svjetskog rata - nepostojanje organiziranog sustava školovanja i osposobljavanja učitelja, nedovoljno stručnih kadrova, loše stanje opreme i pomagala, nedovoljna izgrađenost dvorana i vanjskih terena, društvena manipulacija predmeta i dr.

Bučarova vizija nastave tjelesnog odgoja

Nakon osnivanja Kraljevine SHS, Franjo Bučar isticao je važnost školovanja stručnjaka za nastavu tjelesnog odgoja. Iz referata *Tjelesni odgoj u školi i sokolstvo* iz 1919. godine čitamo: *Razumije se samo po sebi, da ćemo morati nastojati da se što prije u kraljevstvu uredi Centralni gimnastički zavod, koji će onda preuzeti zadaću da u buduće stvara sistematski i postupno kadar učitelja gimnastike, koji će za sokolstvo, toli i za srednje i nalike im škole. Takav zavod bi se za*

sada imao stvoriti u Zagrebu, gdje se nalazi medicinski fakultet, te bi se uz taj i filozofski fakultet imala pripojiti Centralna visoka škola za gimnastiku. Visoka škola imala bi trajati dvije godine ili četiri semestra, imala bi se postepeno usavršavati te produljiti do četiri godine ili na osam semestara, da se na istoj uzmagne postići i doktorat iz gimnastike, kao što je to na Visokim školama u Gentu i Stockholmu, gdje se osim toga uči i zdravstvena i ortopedska gimnastika. Ako bude od potrebe moći će se takve visoke škole stvoriti i na svim ostalim sveučilištima našeg kraljevstva gdje će se otvoriti medicinski fakultet.

Ta Bučarova vizija nije ostvarena, prije svega zbog njegova skoro mirovljenja.

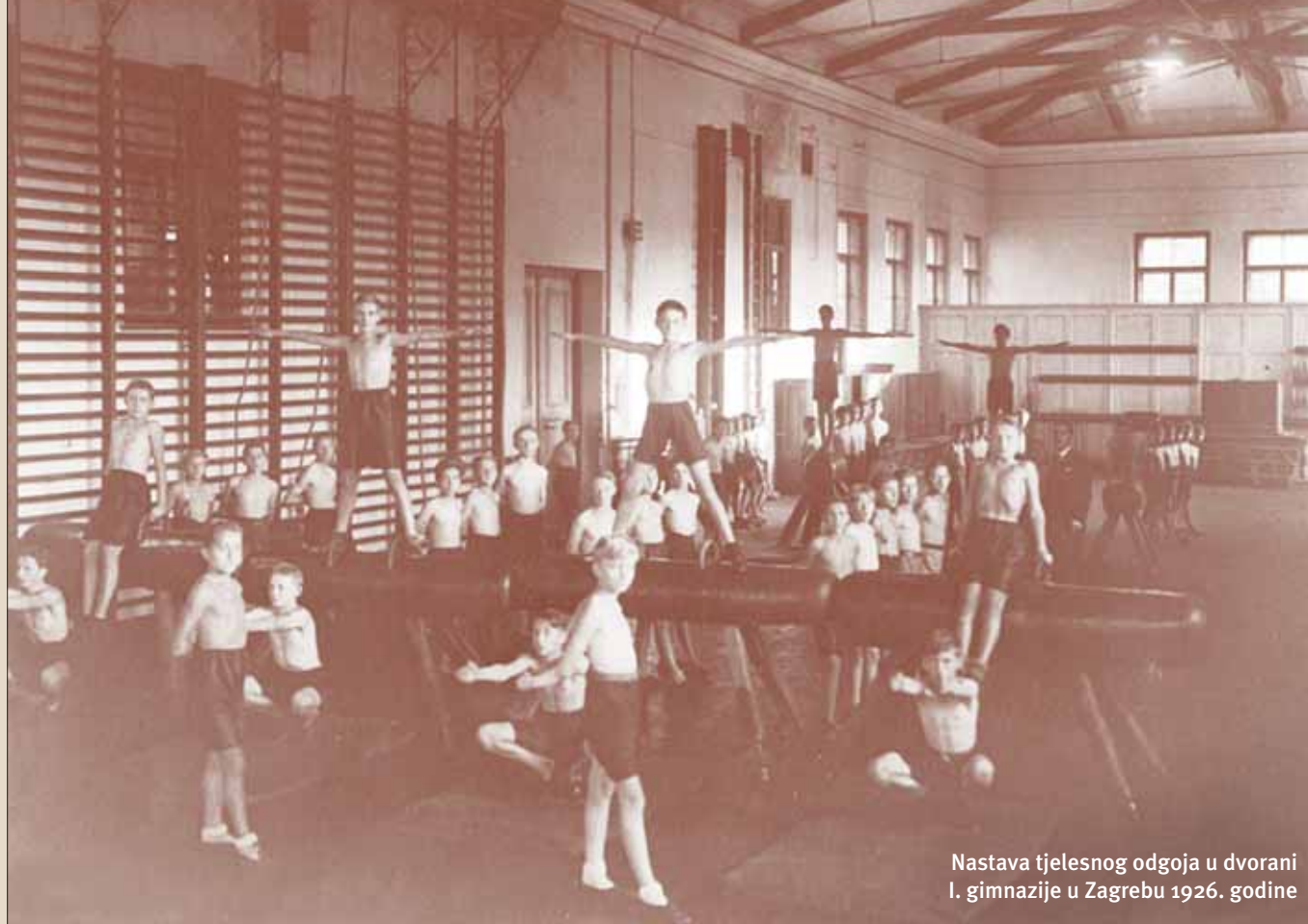
Nastavni planovi i programi

Nastavni planovi i programi za sve škole mijenjali su se više puta (1920., 1926., 1931., 1933. i 1936. godine). U osnovnim su se školama, prema planu i programu iz 1920. godine, od I. do IV. razreda predavala dva sata gimnastike i dva sata igara tjedno. Od 1926. predaje se samo dva puta po 30 minuta, a od 1933. godine u I. i II. razredu četiri puta po 30 minuta, u III. razredu dva puta po sat, a u IV. razredu jedan sat. Program se do 1933. godine sastojao od strojnih vježbi, stupanja u taktu, jednostavnih vježbi bez sprava, trčanja, preskakanja te dječjih i narodnih igara. Od 1933. godine se, osim navedenoga, izvode i proste vježbe, vježbe na spravama te izleti. Cjelokupna se nastava izvodila sukladno važećim principima sokolstva.

U razdoblju između 1918. i 1941. godine u osnovnim su školama nastavu tjelesnog odgoja predavali učitelji redovne nastave

Na satu tjelesnog odgoja u zadarskoj gimnaziji 1932. godine

Nastava tjelesnog odgoja u dvorani I. gimnazije u Zagrebu 1926. godine

koji su bili osposobljeni u učiteljskim školama. U srednjim je školama planom i programom bilo propisano sljedeće gradivo: vježbe bez sprava, vježbe sa spravama, vježbe na spravama, proste vježbe, razna natjecanja i narodne igre, zimski i ljetni športovi, atletika, plivanje, igre u vodi, skokovi u vodu, veslanje, izleti i logorovanja. Program se izvodio sukladno mogućnostima škola. Do 1926. godine, od I. do VIII. razreda predavala su se po dva sata nastave tjelesnog odgoja tjedno. Od 1927. do 1941. godine od I. do V. razreda predavala su se dva sata tjedno, u VI. i VII. razredu jedan sat tjedno, dok se u VIII. razredu nastava tjelesnog odgoja nije održavala.

Opća militarizacija društva

Nakon ubojstva i ranjavanja hrvatskih predstavnika u Skupštini Kraljevine SHS i uvođenja diktature 6. siječnja 1929. godine, dolazi do promjena u društvenom životu Kraljevine Jugoslavije. Opća militarizacija društva zahvaća opet i nastavu tjelesnog odgoja koja se, nakon donošenja *Zakona o obaveznom telesnom vaspitanju* 1934. godine i propisivanja *Plana i programa nastave telesnog vaspitanja za vanškolsku omladinu* 1937. godine, pretvara u „čistu predvojničku obuku“. Naime, bilo je propisano obvezno tjelesno vježbanje dva sata tjedno i to nedjeljom, odnosno u prazničkim tečajevima, ili u sklopu sokolskih društava za sve škole (osim fakulteta i viših škola) i za svu mušku djecu izvan škola do 20. godine života. Nastavu su provodili većinom članovi Sokola Kraljevine Jugoslavije koji su preuzeli ulogu političkih agitatora putem nastave tjelesnog odgoja među mladim ljudima.

Osnivanje Više škole za tjelesni odgoj

Novi nastavnici tjelesnog odgoja osposobljavali su se na pedagoškim školama i na sokolskim prednjačkim tečajevima. Od 1927. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu moglo se pod "grupa C" upisati i tjelesni odgoj. Plan da se u Zagrebu osnuje viša stalna kadrovska škola postojao je i da-

lje. Na I. kongresu Saveza sportskih saveza Kraljevine Jugoslavije 18. listopada 1930. godine postavljeno je pitanje osnivanja Visoke škole za tjelesni odgoj. U prosincu 1934. godine, ministar fizičkog vaspitanja naroda potpisao je odluku o osnivanju Državne gimnastičke akademije u Zagrebu. Međutim, novi je ministar početkom 1935. godine ukinuo odluku svog prethodnika.

Uredba o osnivanju Više škole za tjelesni odgoj u Zagrebu donesena je 30. kolovoza 1940. godine. Predavanja na školi uz nazočnost 19 studenata počela su 26. ožujka 1941. godine u Školi sestara milosrdnica u današnjoj Mlinarskoj ulici u Zagrebu, ali su prekinuta već idućeg mjeseca zbog rata.

Skroman napredak u nastavi tjelesnog odgoja

Iz svega navedenoga o nastavi tjelesnog odgoja između dva svjetska rata moguće je konstatirati da su pomaci u bilo kojem smjeru veoma skromni. U više od 20 godina osposobljeno je samo 30-ak nastavnika tjelesnog odgoja za rad na srednjim školama. Izgrađeno je malo dvorana i vanjskih igrališta za potrebe nastave, ali je svaki put sokolski gimnastički sustav bio označen kao središnji i najvažniji prema kojemu se u osnovi imala izvoditi nastava. Rezultat toga bilo je pretvaranje nastavnog procesa u mehaničko svladavanje pokreta koje su predavali „učitelji vještine“, kako su se nazivali sokolski prednjaci s nedovoljnim znanjima za bilo kakvu ozbiljnu pedagošku ili odgojno-obrazovnu djelatnost.

Literatura

1. Radan, Ž. (1970). Franjo Bučar i gimnastički i sportski pokret u Hrvatskoj. Zagreb: Visoka škola za fizičku kulturu
2. Radan, Ž. (1975). Proslava 100-godišnjice uvođenja obavezne nastave tjelesnog odgoja u Hrvatskoj. *Povijest sporta*, 6 (21), 1855 - 1863
3. Tadić, A. (1978). Nastavnici i nastavnice tjelesnog odgoja u Jugoslaviji između dva rata. *Povijest sporta*, 9 (35), 3028 - 3031